

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ TP.HỒ CHÍ MINH**

NGUYỄN THỊ THU HOÀN

**CÁC NHÂN TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN VIỆC ÁP
DỤNG CHUẨN MỰC KẾ TOÁN – NGHIÊN CỨU
CHUẨN MỰC KẾ TOÁN THUẾ THU NHẬP
DOANH NGHIỆP TẠI VIỆT NAM**

LUẬN ÁN TIẾN SỸ KINH TẾ

TP. HỒ CHÍ MINH - NĂM 2018

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ TP.HỒ CHÍ MINH**

NGUYỄN THỊ THU HOÀN

**CÁC NHÂN TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN VIỆC ÁP
DỤNG CHUẨN MỰC KẾ TOÁN – NGHIÊN CỨU
CHUẨN MỰC KẾ TOÁN THUẾ THU NHẬP
DOANH NGHIỆP TẠI VIỆT NAM**

Chuyên ngành: Kế toán – Kiểm toán

Mã số: 934.03.01

LUẬN ÁN TIẾN SỸ KINH TẾ

Người hướng dẫn khoa học:

1. TS Trần Anh Hoa
2. PGS.TS Trần Phước

TP. Hồ Chí Minh - Năm 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của tôi dưới sự hướng dẫn của người hướng dẫn khoa học.

Các số liệu và kết quả nghiên cứu trong luận án là trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất kỳ công trình khoa học nào khác, ngoại trừ một số kết quả được công bố trong các công trình khoa học của chính tác giả và người hướng dẫn.

Tất cả những nội dung được kế thừa, tham khảo từ nguồn tài liệu khác đều được tác giả trích dẫn đầy đủ và ghi nguồn cụ thể trong danh mục các tài liệu tham khảo.

Thành phố Hồ Chí Minh, tháng năm 2018

Nghiên cứu sinh

Nguyễn Thị Thu Hoàn

LỜI CẢM ƠN

Viết luận án là một quá trình lâu dài và vất vả nhưng cũng không kém phần thú vị hoặc đang đi tìm lời giải cho một bài toán khó. Có khá nhiều niềm vui, sự đam mê và thích thú đan xen khi bản thân từng bước hoàn thành những nội dung quan trọng của luận án hoặc tích lũy được nhiều kiến thức và ngày càng trưởng thành hơn về kinh nghiệm nghiên cứu; Đặc biệt là sự thú vị mỗi khi khám phá được một vấn đề mới sau một thời gian dài bị mất phương hướng.

Để hoàn thành luận án này, tôi đã nhận được sự giúp đỡ và động viên của rất nhiều người, từ các Thầy Cô, đồng nghiệp, bạn bè và gia đình. Tôi xin gửi lời tri ân đến Thầy Cô hướng dẫn của tôi, TS. Trần Anh Hoa, PGS. TS. Trần Phước. Thầy và cô cũng là người giúp tôi chập chững từng bước làm quen với hoạt động nghiên cứu. Với kinh nghiệm dày dặn và tầm cao hiểu biết, Thầy và cô luôn lường trước các khó khăn mà tôi gặp phải để định hướng và động viên kịp thời, giúp tôi từng bước khám phá từng chân trời kiến thức khoa học, đặc biệt những lúc tôi mất phương hướng hay giúp tôi tự tin hơn để có thể hoàn thành luận án trong điều kiện bản thân có nhiều áp lực, tưởng chừng khó thể vượt qua. Tôi cũng xin cảm ơn thầy cô, Trưởng khoa - PGS. TS. Võ Văn Nhị, Trưởng Khoa- TS. Nguyễn Thị Thu Hiền đã luôn hỗ trợ và khuyến khích tôi trong suốt quá trình làm luận án. Bên cạnh đó tôi xin gửi lời cảm ơn tới tất cả các đồng nghiệp như TS. Phạm Quốc Thuần, TS. Trần Thứ Ba ... đã đóng góp rất nhiều ý kiến bổ ích để tôi có thể hoàn thành luận án nghiên cứu của mình

Xin chân thành cảm ơn và gửi lời tri ân đến các quý thầy cô trong khoa kế toán kiểm toán Trường Đại học Công Nghiệp TP HCM đã luôn động viên, khuyến khích và tạo điều kiện thuận lợi để tôi có thể hoàn thành luận án một cách tốt nhất.

Trong quá trình nghiên cứu, tôi đã nhận được sự hỗ trợ nhiệt tình của Thầy Cô và đồng nghiệp ở các trường khác, các bạn bè, các nghiên cứu sinh trong việc chia sẻ tài liệu, kinh nghiệm, kiến thức và thông tin; Tôi cũng được nhiều tổ chức, cá nhân

khác nhiệt tình trong việc cung cấp các nguồn tài liệu có giá trị. Không biết nói gì hơn, tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành đến tất cả.

Cuối cùng, tôi xin chân thành cảm ơn những người thân yêu trong gia đình tôi đã tạo điều kiện tối ưu để tôi có đủ nghị lực và sự tập trung để hoàn thành luận án.

Xin gửi lời tri ân và kính chúc sức khỏe, hạnh phúc và thành công đến tất cả bạn bè, thầy cô và gia đình.

Thành phố Hồ Chí Minh, tháng năm 2018

Nghiên cứu sinh

Nguyễn Thị Thu Hoàn

MỤC LỤC

PHẦN MỞ ĐẦU	xvi
1. Tính thiết thực của đề tài	xvi
2. Mục tiêu nghiên cứu và câu hỏi nghiên cứu	xx
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	xx
4. Phương pháp nghiên cứu	xxi
5. Đóng góp của luận án	xxi
6. Kết cấu của luận án	xxii
CHƯƠNG 1. TỔNG QUAN VỀ VẤN ĐỀ NGHIÊN CỨU	1
1.1 Những lợi ích và khó khăn khi áp dụng Chuẩn mực kế toán	1
1.2 Các nghiên cứu về thu nhập chịu thuế và lợi nhuận kế toán	3
1.2.1 Nghiên cứu nước ngoài	3
1.2.2 Nghiên cứu trong nước	7
1.3 Các nghiên cứu về tuân thủ chuẩn mực kế toán	9
1.3.1 Nghiên cứu về các nhân tố ảnh hưởng đến tuân thủ chuẩn mực kế toán	9
1.3.2 Nghiên cứu về kết quả đo lường mức độ tuân thủ đối với IAS và IFRS..	12
1.4 Các nghiên cứu về việc áp dụng Chuẩn mực kế toán	15
1.5 Các nghiên cứu về các nhân tố ảnh hưởng đến việc áp dụng chuẩn mực kế toán. 19	
1.5.1 Nghiên cứu nước ngoài	19
1.5.2 Nghiên cứu trong nước	25
1.6 Nhận xét về các nghiên cứu trước	30
1.6.1 Đóng góp của các nghiên cứu trước.	31
1.6.2 Khoảng trống nghiên cứu	32
1.6.3 Hướng nghiên cứu của tác giả	33
KẾT LUẬN CHƯƠNG 1	34
CHƯƠNG 2. CƠ SỞ LÝ THUYẾT	35

2.1	Một số vấn đề chung về Chuẩn mực kế toán và Chuẩn mực kế toán thuế thu nhập doanh nghiệp	35
2.1.1	Chuẩn mực kế toán	35
2.1.2	Chuẩn mực kế toán thuế thu nhập doanh nghiệp quốc tế (IAS 12).....	36
2.1.3	Chuẩn mực kế toán thuế thu nhập doanh nghiệp (VAS 17)	39
2.1.4	Các phương pháp kế toán thuế thu nhập doanh nghiệp.....	41
2.2	Các lý thuyết nền.....	42
2.2.1	Lý thuyết ủy nhiệm (Agency Theory)	42
2.2.2	Lý thuyết thông tin hữu ích (Decision usefulness Theory)	44
2.2.3	Lý thuyết kế toán thực chứng (Positive Accounting Theory)	45
2.2.4	Lý thuyết tâm lý (Psychological Theory)	48
2.3	Các nhân tố ảnh hưởng đến việc áp dụng Chuẩn mực kế toán.....	50
2.3.1	Quy mô doanh nghiệp.....	50
2.3.2	Năng lực nhân viên kế toán	51
2.3.3	Kiểm toán độc lập.....	52
2.3.4	Hỗ trợ tư vấn tổ chức nghề nghiệp	54
2.3.5	Trình độ và nhận thức nhà quản lý	55
2.3.6	Tuân thủ quy định kế toán	55
2.3.7	Áp lực từ thuế.	56
KẾT LUẬN CHƯƠNG 2.....		58
CHƯƠNG 3. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU		59
3.1	Quy trình nghiên cứu	59
3.2	Phương pháp nghiên cứu định tính	61
3.2.1	Phương pháp tình huống.....	62
3.2.2	Phương pháp phỏng vấn chuyên gia.....	66
3.2.3	Mô hình nghiên cứu dự tính và giả thuyết nghiên cứu.....	66
3.2.4	Xây dựng thang đo.....	69
3.3	Phương pháp nghiên cứu định lượng.....	75
3.3.1	Phương pháp nghiên cứu	75
3.3.2	Thu thập dữ liệu và chọn mẫu nghiên cứu.....	75

3.3.3	Thiết kế câu hỏi.....	76
3.3.4	Kiểm định T-Test, Anova, mô hình hồi quy bội.....	77
3.3.5	Đánh giá độ tin cậy thang đo	78
3.3.6	Phân tích nhân tố khám phá - EFA.....	78
3.3.7	Phân tích nhân tố khẳng định - CFA	80
3.3.8	Phân tích mô hình cấu trúc tuyến tính -SEM.....	81
KẾT LUẬN CHƯƠNG 3.....		83
CHƯƠNG 4. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ BÀN LUẬN		85
4.1	Kết quả nghiên cứu định tính.....	85
4.1.1	Kết quả nghiên cứu tình huống.....	85
4.1.2	Kết quả phỏng vấn chuyên gia.....	88
4.1.3	Xác định mô hình nghiên cứu lý thuyết.....	91
4.2	Kết quả nghiên cứu định lượng.....	95
4.2.1	Kết quả khảo sát thống kê mô tả.....	95
4.2.2	Thực trạng về áp dụng Chuẩn mực kế toán thuế thu nhập doanh nghiệp và các nhân tố ảnh hưởng.....	98
4.3	Phân tích nhân tố khám phá - EFA	101
4.3.1	Đánh giá độ tin cậy của thang đo.....	101
4.3.2	Kiểm định giá trị thang đo bằng phân tích EFA.....	106
4.4	Phân tích nhân tố khẳng định - CFA.....	110
4.4.1	Thang đo năng lực nhân viên kế toán	110
4.4.2	Thang đo trình độ và nhận thức của nhà quản lý.....	111
4.4.3	Thang đo tuân thủ quy định kế toán	111
4.4.4	Thang đo tâm lý kế toán viên	112
4.4.5	Thang đo chất lượng phần mềm kế toán.....	113
4.4.6	Thang đo áp lực từ thuế	113
4.4.7	Thang đo hỗ trợ tư vấn của tổ chức nghề nghiệp	114
4.4.8	Tổng hợp kết quả CFA các thang đo ảnh hưởng đến tuân thủ quy định kế toán	115

4.5	Kiểm định mô hình lý thuyết và giả thuyết nghiên cứu bằng mô hình cấu trúc - SEM	121
4.5.1	Kết quả mô hình SEM	121
4.5.2	Tổng hợp kết quả kiểm định với các giả thuyết nghiên cứu.....	126
4.6	Bàn luận về kết quả nghiên cứu.....	129
4.6.1	Bàn luận về kết quả kiểm định mô hình lý thuyết.....	130
4.6.2	Bàn luận về mức độ ảnh hưởng của các nhân tố tác động đến việc áp dụng VAS 17	132
KẾT LUẬN CHƯƠNG 4.....		140
CHƯƠNG 5: KẾT LUẬN VÀ GỢI Ý CHÍNH SÁCH		141
5.1	Kết luận.....	141
5.2	Một số gợi ý chính sách	145
5.2.1	Nâng cao chất lượng nguồn nhân lực kế toán.....	145
5.2.2	Thay đổi tâm lý e ngại của người làm kế toán.....	146
5.2.3	Hỗ trợ tư vấn của tổ chức nghề nghiệp.....	147
5.2.4	Giảm áp lực từ thuế.....	148
5.2.5	Nâng cao trình độ và nhận thức của nhà quản lý.....	148
5.2.6	Gia tăng chất lượng phần mềm kế toán	149
5.2.7	Nâng cao tính tuân thủ quy định kế toán	149
5.2.8	Nâng cao chất lượng kiểm toán độc lập	150
5.3	Hạn chế và hướng mở rộng cho nghiên cứu tiếp theo	151
5.3.1	Một số hạn chế của luận án.....	151
5.3.2	Hướng mở rộng cho nghiên cứu tiếp theo	151

TÀI LIỆU THAM KHẢO

PHỤ LỤC

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

- BCĐKT: Bảng cân đối kế toán
BCKQHĐ: Báo cáo kết quả hoạt động
BCTC: Báo cáo tài chính
BTC: Bộ Tài chính
CMBCTC: Chuẩn mực báo cáo tài chính
CMKT: Chuẩn mực kế toán
CS: Chính sách
DN: Doanh nghiệp
DNVVN: Doanh nghiệp vừa và nhỏ
FASB: Hội đồng chuẩn mực kế toán tài chính Mỹ
HTTT: Hệ thống thông tin
HTTTKT: Hệ thống thông tin kế toán
IAS 12: Chuẩn mực kế toán thuế thu nhập doanh nghiệp quốc tế
IAS: Chuẩn mực kế toán quốc tế
IASB: Hội đồng chuẩn mực kế toán quốc tế
IASC: Ủy ban chuẩn mực kế toán quốc tế
IFAC: Liên đoàn kế toán quốc tế
IFRS: Chuẩn mực Báo cáo tài chính quốc tế
IMF: Quỹ tiền tệ quốc tế
KT: Kế toán
MLR: Multiple linear regression – Hồi quy bội
PMKT: Phần mềm kế toán
SMEs: Doanh nghiệp nhỏ và vừa
SXKD: Sản xuất kinh doanh
TNDN: Thu nhập doanh nghiệp
TPHCM: Thành Phố Hồ Chí Minh
TTKT: Thông tin kế toán
TTNDN: Thuế thu nhập doanh nghiệp